

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки
України від 12.08.2022 № 743-22

Типова освітня програма, розроблена під
керівництвом Савченко О. Я.
3 клас

Українська мова
(навчальний предмет)

Мовно-літературна освітня галузь

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<i>уважно слухає</i> репліки співрозмовника, <i>уточнює</i> Почуте в діалозі з огляду на ситуацію спілкування [3 МОВ1.1]; <i>сприймає уважно</i> монологічне висловлення з Конкретною метою [3МОВ1.1]; <i>Розуміє й адекватно виконує</i> навчальні дії відповідно до Прослуханої інструкції, настанови вчителя [3МОВ1.1]; <i>передає</i> зміст почутого (послідовність подій у розповіді, перелік ознак в описі, наведені аргументи в міркуванні) [3МОВ1.2]; <i>Добирає</i> заголовки до частин прослуханого тексту [3 МОВ 1.2]; <i>Визначає</i> тему і мету усного повідомлення [3МОВ1.4]; <i>Вибирає</i> інформацію з почутого з певною метою, <i>Використовує</i> її для створення власних висловлень [3 МОВ 1.3]; <i>Визначає</i> позицію мовця, погоджується з нею або <i>заперечує</i> [3МОВ1.5]; <i>висловлює</i> власні думки з приводу почутого, <i>Аргументує</i> їх, спираючись на власний досвід [3МОВ 1.6]; <i>Вступає і підтримує</i> діалог на теми, пов'язані з Важливими життєвими ситуаціями [3МОВ1.7]; <i>Аргументує</i> свої думки під час розмови [3МОВ1.6],[3 МОВ 1.7]; <i>Виявляє</i> доброзичливе ставлення до думок інших; <i>дотримується</i> етичних норм спілкування, правил етикету [3МОВ1.8]; <i>вживає</i> у процесі спілкування правильні форми звертань, слів, що виражають прохання, пропозицію, побажання, вибачення [3МОВ1.7],[3МОВ1.8]; <i>формулює</i> розгорнуту відповідь на поставлене запитання [3МОВ1.6];	Сприймання усної інформації. Робота над розумінням діалогічного й монологічного мовлення. Сприймання і розуміння Навчальних інструкцій, настанов. Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого. Відтворення змісту прослуханого Своїми словами. Визначення теми і мети почутої інформації. Вибір необхідної інформації з почутого. Оцінювання усної інформації. Вираження власної думки щодо Змісту прослуханого. Практичне оволодіння Діалогічною формою мовлення, Етикетними нормами культури спілкування.

<i>Доводить</i> аргументовано свою думку[ЗМОВ1.6]; <i>Будує</i> усне зв'язне висловлення (розповідь,опис, міркування) за малюнком,ситуацією з опорою на допоміжні матеріали (частиною тексту, планом, Опорними словами,словосполученнями)[ЗМОВ1.6]; <i>Бере участь</i> у створенні есе під керівництвом учителя	Створення усних монологічних висловлень (розповідь, опис, міркування,есе)самостійно та з
[ЗМОВ1.6]; <i>Використовує</i> виражальні засоби мови [ЗМОВ1.7]; <i>висловлює</i> власну думку про предмети, явища, події [ЗМОВ 1.6]	опорою на дидактичні матеріали (даним початком, основною частиною або кінцівкою, складеним планом). Використання виражальних засобів мови
Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»	
<i>дотримується</i> загальних правил письма [З МОВ 3.1]; <i>дотримується</i> пропорційної висоти, ширини, нахилу великих і малих букв та пунктуаційних знаків (! ?) у зошитів одну лінійку [З МОВ 3.1]; <i>нарощує</i> швидкість письма, безвідривно поєднуючи елементи букв та букви між собою [З МОВ 3.1]; <i>прискорює</i> письмо в міру своїх психофізіологічних можливостей, не спотворюючи форми букв та їх поєднань[З МОВ 3.1];	Розвиток навички письма. Дотримання графічних, Гігієнічних і технічних правил письма. Формування навички письма в графічній сітці в одну лінію. Розвиток швидкості письма: без відривне поєднання Елементів букв <i>и,л,п;н,р,ф</i> та 3-4 букв між собою типу <i>дим, мили, ориз, трив</i> без Викривлення графем.
<i>Пише</i> розбірливо [З МОВ3.1]; <i>Оформлює</i> охайно письмову роботу в зошиті в одну лінію[ЗМОВ3.1]; <i>Дотримується</i> абзаців,полів зошита[ЗМОВ3.1]; <i>Записує</i> слова в колонку[ЗМОВ3.1]; <i>Обирає</i> для оформлення повідомлення відповідний шрифт,розмір і колір букв тощо[ЗМОВ3.1]; <i>Створює</i> письмове висловлення (розповідь,опис) на Добре відому й цікаву тему, на основі вражень від Прочитаного твору, переглянутого фільму,ситуації з Життя [ЗМОВ3.1],[З МОВ3.2]; <i>Висловлює</i> своє ставлення до того, про що пише[ЗМОВ 3.1]; <i>Складає і записує</i> художні і науково-популярні описи за Поданим зразком, використовуючи інформацію з різних джерел[ЗМОВ3.1]; <i>Будує</i> текст-міркування за зразком та поданим початком [ЗМОВ3.1]; <i>Письмово переказує</i> текст розповідного змісту [ЗМОВ 3.1]; <i>Використовує</i> у власних текстах виражальні засоби мови [ЗМОВ3.1]; <i>Оформлює</i> власне висловлення так, щоб воно було грамотним(у межах вивченого)і зрозумілим [ЗМОВ 3.1];	Дотримання культури Оформлення письмових робіт. Побудова зв'язних текстів (розповідь,опис,міркування). Письмове переказування тексту Розповідного змісту. Висловлення власного Ставлення до змісту написаного. Використання виражальних засобів мови.

<i>Знаходить і акуратно виправляє у власному тексті помилки(графічні, орфографічні, граматичні, лексичні і стилістичні),орієнтуючись на пам'ятку,підготовлену Вчителем [ЗМОВ3.3];</i> <i>Обговорює письмові роботи (власній однокласників) у парі,невеликій групі,</i>	Перевірка та редагування текстів. Обговорення письмових робіт
--	--

визначає позитивні характеристики [ЗМОВ 3.3]	
Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
<i>Сприймає</i> доступні медіа тексти [ЗМОВ1.1],[ЗМОВ 2.1]; <i>визначає</i> мету простих медіа повідомлень [З МОВ 1.4], [З МОВ 2.2]; <i>інтерпретує</i> медіа повідомлення на основі власного досвіду [З МОВ 1.4], [З МОВ 2.2]; <i>виділяє</i> цікаву для себе інформацію [ЗМОВ1.3]; <i>намагається виявити</i> приховану інформацію в медіа продуктах [З МОВ 1.4]; <i>пояснює</i> свою реакцію на медіа повідомлення (як буде реагувати у відповідь) [З МОВ 1.5]; <i>створює</i> прості медіа продукти (листівка, запрошення, sms-повідомлення, фото колаж, книжечка тощо) [З МОВ 1.7], [З МОВ 3.2]; <i>пояснює</i>, кому і для чого призначені створені ним медіа продукти [З МОВ 1.7]	Сприймання простих Медіа текстів, виявлення в них очевидних ідей та прихованої інформації. Висловлення власного Ставлення до медіа повідомлень. Створення простих медіа продуктів
Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»	
<i>правильно вимовляє</i> слова з апострофом, звуками [ґ], [дж], [дз], [дз'], дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим, ненаголошеними голосними [е], [и], подовженими приголосними звуками [З МОВ 4.1]; <i>правильно наголошує</i> загальноновживані слова [З МОВ 4.1];	Дослідження фонетичних закономірностей української мови. Дотримання орфоепічних вимог у власному мовленні.
<i>Відтворює</i> напам'ять український алфавіт [ЗМОВ4.1]; <i>розташовує</i> 7-9 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу і другу літери [З МОВ 4.1]; <i>Користується</i> алфавітом під час роботи з навчальними словниками [З МОВ 4.1];	Застосування алфавіту. Користування навчальними словниками.
<i>пояснює</i> пряме і переносне значення слів [З МОВ 4.1]; <i>добирає</i> до поданого слова 1-2 найуживаніші синоніми, антоніми [З МОВ 4.1]; <i>користується</i> навчальними словниками синонімів, антонімів [З МОВ 2.5]; <i>розпізнає</i> найуживаніші багато значні слова і <i>пояснює</i> їх різні значення; [ЗМОВ 4.1] <i>знаходить і пояснює</i> роль синонімів, антонімів, багатозначних слів у тексті [З МОВ 4.1]; <i>доречно використовує</i> у власних висловленнях слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова [З МОВ 4.2];	Спостереження за лексичним значенням слова. Вживання у власному мовленні слів різних лексичних груп (слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова).
<i>визначає і пояснює</i> роль закінчення, кореня, префікса, суфікса в слові [З МОВ 4.1]; <i>розрізняє</i> спільно кореневі слова і форми того самого слова (з допомогою вчителя) [З МОВ 4.1]; <i>пояснює</i>, що таке орфограма [ЗМОВ4.1]; <i>розпізнає</i> слова з орфограмами і перевіряє їх [ЗМОВ 4.1];	Дослідження будови слова. Розрізнення форм слова і споріднених слів. Дослідження орфограм, пов'язаних з будовою слова.

<i>правильно записує слова з ненаголошеними голосними [е],[и] в корені, які перевіряються наголосом [3 МОВ 4.1];</i> <i>користується орфографічним словником для перевірки написання слів з ненаголошеними [е],[и], щоне перевіряються наголосом [3 МОВ 4.1];</i> <i>правильно записує слова з префіксами роз-, без-, з-(с-) [3 МОВ 4.1];</i>	
<i>розрізняє тексти і самостійно добирає іменники, ставить до них питання [3 МОВ 4.1];</i> <i>розрізняє іменники, які називають опредмечені дії, ознаки [3 МОВ 4.1];</i> <i>розрізняє іменники – назви істот і неістот, правильно ставить до них питання [3 МОВ 4.1];</i> <i>розрізняє власні і загальні іменники [3 МОВ 4.1];</i> <i>записує власні іменники з великої букви [3 МОВ 4.1];</i> <i>визначає рід іменників [3 МОВ 4.1];</i> <i>змінює іменники за числами [3 МОВ 4.1];</i> <i>доречно вживає іменники у власному мовленні [3 МОВ 4.2];</i>	Спостереження за номінативною функцією іменників у мовленні. Розрізнення назв істот і неістот, власних і загальних іменників. Визначення роду іменників. Змінювання іменників за числами. Вживання іменників у власних висловленнях.
<i>розрізняє прикметники в тексті [3 МОВ 4.1];</i> <i>пояснює роль прикметників у мовленні [3 МОВ 4.1];</i> <i>будує словосполучення прикметників з іменниками, встановлює між ними граматичний зв'язок за допомогою питань [3 МОВ 4.1];</i> <i>змінює прикметники родами і числами у сполученні з іменниками [3 МОВ 4.1];</i> <i>розрізняє граматичну форму прикметника за родовим закінченням, поставленим питанням, за іменником, з яким він зв'язаний [3 МОВ 4.1];</i> <i>вживає прикметники у власних висловленнях з метою їх у вираження [3 МОВ 4.2];</i>	Дослідження ролі прикметників у мовленні. Встановлення зв'язку прикметників з іменниками. Змінювання прикметників за родами і числами. Використання прикметників у власному мовленні.
<i>розрізняє серед слів числівники, які відповідають на питання скільки? [3 МОВ 4.1];</i> <i>правильно вимовляє, наголошує і записує числівники, які використовуються для запису дати в зошиті [3 МОВ 4.1];</i> <i>правильно читає числові вирази [3 МОВ 4.1];</i>	Засвоєння правильної вимови і правопису найуживаніших числівників.
<i>розрізняє дієслова в тексті, ставить до них питання [3 МОВ 4.1];</i> <i>розрізняє часові форми дієслів [3 МОВ 4.1];</i> <i>змінює дієслова за часами [3 МОВ 4.1];</i> <i>правильно записує не з дієсловами [3 МОВ 4.1];</i> <i>добирає дієслова-синоніми, антоніми, з прямим і переносним значенням і доречно вживає їх у власних висловленнях [3 МОВ 4.1], [3 МОВ 4.2];</i>	Дослідження ролі дієслів у мовленні. Змінювання дієслів за часами. Правопис не з дієсловами. Вживання дієслів у власному мовленні.
<i>правильно інтонує речення, різні за метою висловлювання та вираження почуттів [3 МОВ 4.1];</i> <i>правильно будує і записує розповідні, питальні, спонукальні, окличні і неокличні речення [3 МОВ 4.1];</i> <i>правильно інтонує і записує речення зі звертанням [3 МОВ 4.1];</i>	Дослідження речень, різних за метою висловлювання, інтонацією, зі звертаннями. Визначення в реченні головних і другорядних членів. Встановлення зв'язків між

<i>використовує</i> формикличноговідмінкапідчасзвертань [3МОВ 4.1]; <i>визначає</i> в реченні головні (підмет і присудок) та другорядні (без поділу на види) члени речення [3 МОВ 4.1]; <i>виділяє</i> словосполучення в групі підмета і групі присудка [3 МОВ 4.1]; <i>встановлює</i> зв'язок між головним і залежним словом у словосполученні [3 МОВ 4.1]; <i>встановлює</i>граматичнізв'язкиміжсловамивпростому реченні за допомогою питань [3 МОВ 4.1]; <i>будує</i>різнівидипростихречень[3 МОВ4.1];	словамивсловосполученніі реченні. Побудоварізнихвидівречень.
<i>визначає</i> в тексті зачин, основну частину і кінцівку [3 МОВ 4.1]; <i>розпізнає</i>текс-розповідь,опис,міркування,есе[3МОВ 4.1]; <i>розрізняє</i>за характерними ознакамихудожні, науково- популярні та ділові тексти [3 МОВ 4.1]; <i>визначає</i> тему і мету тексту [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 4.1]; <i>добирає</i> заголовок відповідно до теми тексту [3 МОВ 4.1]; <i>складає</i>планутексту;[3МОВ4.1] <i>дотримується</i> абзаців у оформленні текстів на письмі [3МОВ 4.1]; <i>використовує</i> для зв'язку речень у тексті займенники, прислівники, близькі за значенням слова [3 МОВ 4.2]	Дослідження будови тексту. Розрізненнярізнихтипівістилів текстів (художні, науково- популярні, ділові). Визначеннятемиімети тексту. Складанняпланутексту

Літературне читання

(навчальний предмет)

Мовно-літературна освітня галузь

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Пізнаємо простір дитячого читання	
Учень/учениця: <i>правильно називає та практично розрізняє фольклорні і авторські твори [3 МОВ 2.2]; співвідносить вивчені твори з відповідними жанрами (казка, вірш, художній науково-художній оповідання, байка) [3 МОВ 2.1]; самостійно визначає жанрові ознаки казок, віршів, оповідань, називає основні жанрові ознаки п'єси [3 МОВ 2.1]; розуміє, яку інформацію можна одержати в творах різних жанрів [3 МОВ 2.4]; називає основні теми прочитаного; прізвища, імена відомих українських письменників, твори яких вивчалися на уроках літературного читання [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.5]; розповідає епізоди з життя відомих письменників, про їхні твори, з якими неодноразово ознайомлювалися під час навчання [3 МОВ 1.3]; вміє розповісти сюжети кількох казок (фольклорних і авторських); знає напам'ять 5-6 віршів, кілька прислів'їв, скороговок; виявляє ставлення до прослуханого і прочитаного [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4]; знає і називає найважливіші інформаційні ресурси [3 МОВ 2.5];</i>	Доступний і цікавий дітям навчальний матеріал різноманітний за жанрами, персоналіями і джерелами здобуття інформації: - усна народна творчість (малі фольклорні форми: лічилки, скороговки, загадки, приказки, прислів'я; казки героїко-фантастичні, легенди, байки, пісні); - художні твори відомих українських і зарубіжних письменників: - поезія (вірші пейзажні, сюжетні, фантастичні, гумористичні; вірші-загадки, акровірші); - проза (оповідання, уривки з повістей, казки, п'єси); - байки (вірші і проза). - Науково-художня, довідкова, література з різних джерел, тексти із ЗМІ. Тематика дитячого читання: твори про почуття дітей, їхні захоплення, мрії, взаємини в сім'ї, школі; про стан природи у різні пори року; ставлення до Батьківщини, рідної мови, народних традицій, про історію рідного краю,
<i>знаходить в них потрібну інформацію [3 МОВ 2.5]</i>	видатних людей, захисників України; відкриття; про життя письменників, створення книг, медіа-тексти.
Розвиває навичку читання, оволодіває способами розуміння прочитаного	

<i>читає вголос, правильно, цілими словами і групами слів</i> у темпі, який дає змогу розуміти прочитане [3 МОВ 2.1]; <i>оволодіває</i> продуктивними способами читання мовчки(самостійно та з допомогою вчителя)[3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2]; <i>оволодіває та самостійно застосовує</i> прийоми виразного читання та декламування напам'ять (для художніх текстів)[3 МОВ 2.1],[3 МОВ 2.2]; <i>виділяє у тексті і пояснює</i> значення незнайомих слів, висловів, термінів (самостійно та з допомогою вчителя) [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2]; <i>самостійно розуміє</i> фактичний зміст текстів різних видів та основні думки (самостійно, а також з допомогою вчителя) [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.4]; <i>застосовує</i> різні види читання під час опрацювання змісту текстів різних видів (самостійно та за завданням учителя), а також перекладування як засіб поглибленого розуміння змісту. [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4]	Формування і розвиток якісних характеристик навички читання вголос і мовчки: виконання вправ і завдань на регулювання дихання, розвиток уваги, пам'яті, темпу, фонематичного слуху, зорового сприймання, оперативного поля читання. Застосовування під час читання вголос, декламування напам'ять відповідно до змісту художнього твору інтонаційні мовленнєві засоби виразності (тон, сила голосу, логічний наголос, темп мовлення). Тлумачення значень незнайомих слів, висловів за допомогою виноска, тлумачного словника, а також спираючись на контекст. Знаходження в тексті конкретних відомостей, фактів, понять, пояснення їх змісту (суті); виділення та пояснення важливих думок, які висловив автор. Застосування різних видів читання: - аналітичне - для детального й поглибленого ознайомлення із змістом тексту (самостійно); - вибіркове - з метою знаходження потрібної інформації, фактів; - переглядове - для загального ознайомлення із змістом тексту (за завданням учителя).
Взаємодіє усно за змістом прочитаного	
<i>сприймає і розуміє</i> усне висловлення, художній чи науково-художній текст [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.1]; <i>уточнює</i> інформацію; <i>виконує</i> сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.2]; <i>відповідає</i> на запитання за змістом прослуханого тексту [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]; <i>ставить</i> запитання до усного повідомлення та за змістом прослуханого тексту [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]; <i>називає</i> персонажів, місце і час дії, послідовність подій у прослуханому тексті [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3];	Сприймання-розуміння усної інформації. Аналіз та інтерпретація почутого. - розвиток умінь запитувати і відповідати на запитання за змістом прослуханих текстів; визначати послідовність подій, головного героя; виокремлювати цікаву для себе інформацію; визначати тему твору; брати участь в обговоренні інформації, яка зацікавила;

<i>вибирає</i> інформацію з прослуханого тексту і <i>пояснює</i> чому зацікавила інформація [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]; <i>визначає</i> темусприйнятого на слух твору; <i>бере участь</i> у колективному обговоренні почутого; <i>зацікавленою уважно слухає</i> співрозмовників, <i>толерантно ставиться</i> до їхніх думок [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]; <i>розпізнає</i> ключові слова і фрази в усному висловленні [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]; <i>висловлює</i> власне ставлення до змісту прослуханої текстової інформації [3 МОВ 1.6];	- розвиток умінь розпізнавати ключові слова і фрази в усному повідомленні; Формування умінь висловлювати оцінювальні судження: - вербалізація своїх перших вражень щодо прослуханого: що сподобалось, здивувало, який настрій викликав твір і т. ін.; - висловлення власної думки про факти, події, сприйнято на слух тексти.
<i>підтримує</i> діалог з учителем, однокласниками на основі прослуханого [3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.7]; <i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету; <i>дотримується</i> правил спілкування, найважливіших правил літературної вимови [3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.7]	Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.
Досліджуємо взаємодію мовних текстів різних видів	
<i>Самостійно читає, практично розрізняє</i> художні, науково-художні тексти, <i>визначає</i> їх особливості та мету опрацювання, <i>перераховує</i> ознаки, які вказують на приналежність тексту до художнього чи науково-художнього [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.5];	Сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів (художні, науково-художні).
<i>відповідає</i> на запитання щодо прочитаного твору [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4]; <i>знаходить і пояснює</i> зв'язки між реченнями, абзацами і частинами тексту [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4]; <i>самостійно визначає</i> послідовність подій у творі [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4]; <i>самостійно складає</i> план до невеликих за обсягом і нескладних за будовою художніх текстів [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.6]; <i>користується</i> планом і малюнками для переказу прочитаного; <i>установлює</i> (з допомогою вчителя і самостійно) причинно-наслідкові зв'язки [3 МОВ 2.2]; <i>визначає</i> у творі елементи розповіді, опису [3 МОВ 2.2]; <i>визначає</i> у структурі епічного твору початок, основну частину, кінцівку; <i>пояснює</i> їх взаємозв'язок після аналізу твору [3 МОВ 2.2]; <i>самостійно знаходить</i> слова, вислови, речення, які є ключовими для розуміння подій, характеристики персонажів (самостійно та з допомогою вчителя) [3 МОВ 2.2], [3 МОВ	Дослідження побудови і змісту художнього тексту: 1) смисловий і структурний аналіз тексту: – розвиток умінь відповідати на запитання за змістом прочитаних текстів; – знаходження в тексті зв'язків між реченнями, абзацами і частинами тексту та пояснення їх; – самостійне визначення послідовності подій у творі; – самостійне складання простого плану до невеликих за обсягом і нескладних за будовою оповідань; – користування планом для переказу прочитаного твору; – установлення причинно-наслідкових зв'язків; – формування умінь розрізняти у творах елементи розповіді, опису; – орієнтування у структурі тексту: зачин (початок), основна частина, кінцівка; – формування умінь знаходити в тексті слова, вислови, речення, які є

2.3]; самостійно визначає тему твору; основну думку – з допомогою вчителя [3 МОВ 2.4]; самостійно переказує текст (детально, стисло, вибірково) [3 МОВ 2.7];	ключовими для розуміння тексту, характеристики персонажів; самостійно визначає тему твору та основну думку з допомогою вчителя; співвідносити головну думку прочитаного із заголовком, прислів'ям, ілюстраціями; – – розвитку мінь застосовувати різні види переказу відповідно до мети (докладний, стислий, вибірковий);
розпізнає, називає, виділяє в художньому тексті скраї, образні вислови, художні описи природи, зовнішності людини, інших живих істот; пояснює їх роль у творі [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.3]; знаходить у тексті самостійно і з допомогою вчителя слова, які мають переносне значення, порівняння, епітети, метафори (без вживання термінів); пояснює їх роль у тексті, використовує у власному мовленні [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.3]; визначає з допомогою вчителя настрій, загальну тональність твору; [3 МОВ 2.4]	2) дослідження засобів художньої виразності: – розвитку мінь виділяти в тексті скраї, точні, образні вислови, художні описи, з'ясовувати їх роль у творі: допомагають передати загальну емоційну тональність твору, відтворити уяві картини природи, її стан, місце події; показати зміну емоційного настрою персонажів та ін.; – розширення і поглиблення уявлень про епітет, порівняння, метафору; їх роль у тексті; – самостійне знаходження у тексті слів, що мають переносне значення, пояснення їх значень на прикладах; – використання у власному мовленні засобів художньої виразності; – формування мінь визначати настрій, загальну тональність твору;

<i>розрізняє, правильно називає жанри творів, що опрацьовувалися під час навчання (практично) [3 МОВ 2.1];</i> <i>самостійно визначає жанрові ознаки казок про тварин, віршів, оповідань [3 МОВ 2.1];</i> <i>визначає жанрові ознаки героїко-фантастичних казок, байок, п'єс із допомогою вчителя [3 МОВ 2.1];</i> <i>самостійно визначає головних персонажів; пояснює, які вчинки персонажів є позитивними, а які негативними [3 МОВ 2.3];</i>	3) дослідження жанрових особливостей: – розвиток умінь самостійно визначати, усвідомлювати жанрові особливості творів, що вивчалися; – розширення та поглиблення знань та умінь про жанрові особливості казок про тварин, віршів (наявність рими, ритму, поділ на строфи – без вживання терміну), оповідань; – спостереження за структурними особливостями героїко-фантастичних казок (таємничі, зачаровані, незвичайні місця, предмети, істоти, надзвичайна сила, дивовижні перетворення та ін.), байок (невеликий за обсягом, здебільшого віршований твір, у якому в гумористичній, алегоричній формі зображуються людські вчинки, характери, недоліки), п'єс (драматичний твір, написаний для вистави); – розвиток умінь правильно визначати і називати головного персонажа твору, аналізувати їхні вчинки, мотиви
---	---

<i>самостійно ставить запитання до тексту [3 МОВ 2.4];</i> <i>висловлює здогадки щодо орієнтовного змісту твору, можливого розвитку подій (до і під час читання) [3 МОВ 2.1];</i> <i>розуміє авторську позицію: як автор ставиться до зображуваних подій і вчинків персонажів (з допомогою вчителя) [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4];</i> <i>висловлює оцінні судження морального й естетичного характеру про події, вчинки персонажів, описи художнього твору; [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4]</i>	поведінки; 4) діалогічна взаємодія з текстом: – розвиток умінь самостійно ставити запитання за змістом тексту про факт, подію, час, місце події, героїв твору; – розвиток умінь висловлювати смислові здогадки щодо орієнтовного змісту твору, можливого розвитку подій з опорою на заголовок, ілюстрації, ключові слова; шляхом відповідей на запитання, які виникають у читача по ходу вдумливого читання твору; – ставлення письменника до зображуваних подій і вчинків персонажів; – розвиток умінь висловлювати оцінні судження, почуття щодо подій, вчинків персонажів, описів художнього твору.
<i>самостійно орієнтується у фактичному змісті твору, знаходить і пояснює у ньому слова-терміни [3 МОВ 2.2];</i> <i>визначає тему прочитаного тексту [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2];</i> <i>виділяє, пояснює зміст графічного матеріалу [3 МОВ 2.6];</i> <i>поділяє текст на смислові частини, встановлює між ними зв'язки, виокремлює новий науково-пізнавальний матеріал (з допомогою вчителя);</i> <i>самостійно складає словесний, малюнковий план до невеликих за обсягом і нескладних за будовою науково-художніх текстів;</i> <i>передає зміст тексту [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.6];</i> <i>перетворює текстову інформацію у графічну (схеми, таблиці); [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.6]</i> <i>висловлює особисте ставлення до прочитаного. [3 МОВ 2.4]</i>	Дослідження побудови і змісту науково-художнього тексту. – орієнтування у фактичному змісті твору, знаходження і пояснення слів-термінів; – самостійне визначення теми науково-художнього тексту; – формування умінь виділяти, усвідомлювати зміст графічного матеріалу: схем, таблиць, діаграм; пояснювати, до яких частин тексту вони відносяться; – розвитку умінь самостійно здійснювати смислову компресію текстового матеріалу: визначати і поділяти текст на смислові частини, добирати заголовки, складати словесний і малюнковий план, відтворювати зміст тексту з опорою на види плану; – формування умінь створювати нескладні схеми, таблиці з метою ілюстративного супроводу відповідного текстового матеріалу (з допомогою вчителя); – розвиток умінь висловлювати власне ставлення до змісту: пояснювати, які факти в науково-художньому тексті зацікавили найбільше, чим саме; що було новим та ін.
Оволодіває мовами прийомами роботи з дитячою книжкою	

<i>практично розрізняє дитячі книжки текстами різних видів, називає основні теми дитячого читання</i>[3 МОВ 2.5], [3 МОВ 2.4]; <i>самостійно розглядає та прогнозує орієнтовний зміст незнайомих книжок за порогом на ключові слова, ілюстративний та довідково-інформаційний апарат</i>[3 МОВ 2.1],[3 МОВ 2.5]; <i>пояснює, які дитячі книжки найбільше подобається читати; формулює свій читачий запит у бібліотеці</i>[3 МОВ 2.1],[3 МОВ 2.5]; <i>самостійно здійснює вибір дитячих книжок відповідно до власних читачих інтересів</i>[3 МОВ 2.5]; <i>користується під час вибору книжок різними інформаційними ресурсами дитячої бібліотеки (самостійно та з допомогою дорослого)</i>[3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.5]; <i>висловлює емоційно-оцінні враження про прочитану книжку</i>[3 МОВ 2.3],[3 МОВ 2.4]; <i>складає короткий відгук на прочитану книжку (усно, з допомогою вчителя)</i>[3 МОВ 3.1],[3 МОВ 3.3]	Розрізнення дитячих книжок, які містять різножанрові, різноматичні художні твори, науково-пізнавальні тексти, довідкову літературу, дитячу періодику. Прогнозування орієнтовного змісту дитячої книжки за порогом на ключові слова, структурні елементи книжки, опрацьовані в попередніх класах, а також на анотацію, відомості про письменника, заголовки розділів (наприклад, в повісті-казці); вербалізація своїх припущень у короткому зв'язному висловленні. Формування мінусно оформлених читачьих запитів за таким алгоритмом: автор, назва книжки, енциклопедії, тема читання. Усвідомлений вибір дитячої книжки (книжок) з числа запропонованих бібліотекарем; вибір потрібної книжки у відкритому фонді бібліотеки (із застосуванням знання алфавіту). Користування різноматичними книжковими виставками, рекламними плакатами, Інтернет-ресурсами бібліотеки. Розвиток умінь висловлювати власні враження щодо прочитаної книжки: ділитися з однолітками, дорослими думками, що саме найбільше сподобалося; переконливо пояснювати, чому цю книжку варто прочитати, чим вона цікава, які емоції викликала, які події, описані в книжці, нагадали ситуації із власного життєвого досвіду та ін. Навчання складати короткий відгук на прочитану книжку за алгоритмом.
Досліджуємо взаємодію медіапродукцією	
<i>знає і пояснює значення поняття медіа</i> [3 МОВ 2.2]; <i>розрізняє види медіа за джерелами і способами одержання інформації</i> [3 МОВ 2.2]; <i>аналізує медіа тексти за критеріями – факти і судження про них</i> [3 МОВ 2.2]; <i>формулює висновки за прочитаним, побаченим</i> [3 МОВ 2.2]; <i>знає правила безпечної поведінки в Інтернеті; створює (за вибором) медіа-продукції</i> пояснює свій вибір [3 МОВ 2.7], [3 МОВ 2.3],[3 МОВ 2.1]; <i>пояснює ролі ілюстрації як джерела розуміння</i>	Сприймання, аналіз, інтерпретація, рефлексія різних видів медіа-продукції: візуальної (текст, малюнок, фотографія); аудіальної (музика, радіо); аудіовізуальної (ТБ, кіно, анімація, Інтернет, гаджети); практичні роботи з ілюстрування медіа текстів; створення медіа продуктів до важливих дат і подій (в країні, в родині, класі). Рольові ігри: диктор, журналіст, розповіджувач візуальної інформації.

тексту[3МОВ2.4]	
Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти	
<i>придумує</i> словесну картину за прочитаним твором [3 МОВ 2.7]; <i>виразно виражає</i> себе у групових і колективних інсценізаціях прочитаного;	Завдання на розвиток уяви в зв'язку з прочитаним, власними спостереженнями; вправи на комбінування, акцентування якоїсь виразної, незвичайної ознаки; заохочення до відкриття невидимих і непочутих у процесі читання дійств.
<i>доповнює</i> тексти (заорієнтовані вчителя); <i>продовжує</i> діалог [3МОВ2.7]; <i>придумує</i> текст за аналогією до прочитаного; <i>творчо переказує</i> прочитане [3МОВ3.1], [3МОВ3.4], [3 МОВ 3.2]	Інтерпретація ілюстрацій до текстів; придумування словесних картин; аналіз тексту (абзацу) з метою його доповнення, розширення (з допомогою вчителя); пошуку незвичних образів, слів; висловів; створення ситуацій вибору учнями творчих завдань з метою уроку. Індивідуальне і колективне складання нових кінцівок прочитаних казок, оповідань; знаходження риму в віршах, придумування ланцюжків римованих слів; створення творчих переказів і творів за аналогією; складання розповідей від імені одного з персонажів; практичне засвоєння (у співпраці з вчителем) прийомів складання казок, загадок, лічилок; (ігрові ситуації за прочитаним; «Живі» картини, сценки, інсценізація текстів); виконання творчих завдань на основі сприймання різних творів мистецтва (з допомогою вчителя).

Математика

(навчальний предмет)

Математична освітня галузь

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Числа, дії з числами. Величини	
<i>відтворює послідовність чисел у межах тисячі [3 МАО 4.2]; читає і записує числа, утворює числа різними способами [3 МАО 4.2]; визначає розрядний склад трицифрового числа [3 МАО 4.2]; визначає загальну кількість сотень, десятків, одиниць у числі [3 МАО 4.2]; подає числа у вигляді суми розрядних доданків [3 МАО 4.2]; порівнює числа різними способами [3 МАО 4.2]; виконує додавання та віднімання, множення і ділення на основі нумерації чисел [3 МАО 4.3];</i>	Нумерація чисел у межах тисячі.
<i>володіє навичкою усного додавання і віднімання круглих чисел [3 МАО 4.3]; обчислює усно зручним для себе способом [3 МАО 4.3]; володіє навичкою письмового додавання і віднімання чисел у межах 1000 [3 МАО 4.3]; прогнозує результат додавання та віднімання, [3 МАО 1.3]; перевіряє правильність обчислень [3 МАО 3.3], [3 МАО 3.4];</i>	Додавання і віднімання чисел у межах 1000.
<i>розуміє сутність арифметичних дій множення і ділення [3 МАО 4.1]; застосовує в обчисленнях переставний закон множення, взаємозв'язок між діями множення і ділення; правила множення і ділення з числами 1 і 0, ділення рівних чисел, множення на 10 [3 МАО 3.2], [3 МАО 4.3]; володіє навичкою табличного множення і ділення [3 МАО 4.3];</i>	Множення і ділення чисел. Табличне множення і ділення. Особливі випадки множення і ділення.
<i>володіє навичкою позатабличного множення і ділення чисел у межах тисячі [3 МАО 4.3]; виконує ділення з остачею [3 МАО 4.3]; розуміє, що остача має бути меншою за дільник [3 МАО 4.3]; перевіряє правильність ділення з остачею [3 МАО 3.3], [3 МАО 3.4]; застосовує прийоми раціональних обчислень [3 МАО 3.2]; прогнозує результат множення і ділення, [3 МАО 1.3]; перевіряє правильність обчислень [3 МАО 3.3], [3 МАО 3.4];</i>	Позатабличне множення і ділення.

розуміє сутність кратного порівняння чисел [3 МАО 4.3]; обчислює результат кратного порівняння чисел [3 МАО 4.3]; знаходить число, яке у кілька разів більше/менше за дане [3 МАО 4.3];	Відношення кратного порівняння. Збільшення або зменшення числа у кілька разів.
застосовує в обчисленнях правила знаходження невідомих компонентів арифметичних дій [3 МАО 4.8]; розуміє спосіб утворення частини кодної з кількох рівних частин цілого [3 МАО 4.2];	Знаходження невідомого компоненту множення і ділення.
розуміє поняття чисельника знаменника дробу [3 МАО 4.1];	Частини величини. Дріб
читає і записує частини у вигляді дробу з чисельником 1 [3 МАО 4.2]; порівнює дріб з чисельником 1 за допомогою засобів наочності [3 МАО 4.2];	чисельником 1. Порівняння дробів з чисельником 1.
застосовує в обчисленнях правило знаходження частини від числа та числа за величиною його частини [3 МАО 3.2], [3 МАО 4.3];	Знаходження частини від числа. Знаходження числа за величиною його частини.
знає одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр); маси (кілограм, центнер), місткості (літр); часу (доба, тиждень, година, хвилина, секунда), проміжки часу (місяць, рік) та співвідношення між ними [3 МАО 1.1], [3 МАО 4.7]; користується знанням співвідношень між величинами у навчально-пізнавальних і практичних ситуаціях [3 МАО 4.3]; вимірює і порівнює величини: довжину, масу, місткість, час [3 МАО 4.2], [3 МАО 4.7]; обирає доцільну мірку для вимірювання величини [3 МАО 4.7]; користується для вимірювання величин інструментами, приладами та іншими засобами [3 МАО 4.7]; перетворює величини, виражені в двох одиницях найменувань [3 МАО 4.3], [3 МАО 4.7]; виконує арифметичні дії з іменованими числами [3 МАО 4.3];	Величини: довжина, маса, місткість, час. Дії з величинами.
визначає в навчальних і практичних ситуаціях групи взаємопов'язаних величин [3 МАО 1.2]; розуміє, що ситуація купівлі – продажу описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: ціна, кількість, вартість [3 МАО 1.2]; розуміє, що робота описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: продуктивність праці, час роботи, загальний виробіток [3 МАО 1.2]; застосовує для розв'язування практичних задач правила знаходження однієї з величин за двома відомими іншими [3 МАО 1.2]; користується знанням залежності між величинами у навчальних і практичних ситуаціях, [3 МАО 1.2]; прогнозує очікуваний результат [3 МАО 1.3]; зиставляє одержаний результат із прогнозованим [3 МАО 3.3];	Групи взаємопов'язаних величин. Взаємопов'язані величини, які характеризують ситуацію купівлі – продажу; роботу. Залежність величин.

<i>розуміє</i> сутність периметра многокутника [3 МАО 4.7]; <i>користується</i> формулою обчислення периметра прямокутника(квадрата)внавчальнихіпрактичних ситуаціях[3МАО4.3]	Периметр многокутника. Периметрпрямокутника (квадрата).
Вирази,рівності,нерівності,рівняння	
<i>читає і записує</i> математичні вирази, подані в текстовій формі, звикористанням математичних символів [3 МАО 2.1], [3 МАО 4.8]; <i>встановлює</i> відношеннярівностейінерівностейіміжчислами йчисловими виразами [3 МАО 4.8]; <i>розрізняє</i>істинні тахибнічисловірівностейінерівності[3	Математичнівирази: числові ібуквені. Числовірівностейінерівностейі.
МАО4.8]; <i>знаходить</i>значеннячисловоговиразуіабуквеноговиразу із заданим значенням букви [3 МАО 4.3], [3 МАО 4.8]; <i>застосовує</i> правила порядку виконання дій під час обчисленьзначеньвиразівбездужоктаздужками[3МАО 4.3]; <i>розуміє</i>сутністьпонять «рівняння», «розв’язокрівняння» [3МАО 4.8]; <i>розв’язує</i> рівняння на основі правил знаходження невідомого компонента арифметичної дії та іншими способами [3 МАО4.8]; <i>розрізняє</i> числові нерівності та нерівності зі змінною [3 МАО4.1], [3 МАО 4.8]; <i>знаходить</i> окремі розв’язки нерівності зі змінною зручним длясебе способом [3 МАО 4.3], [3 МАО 4.8]	Правилапорядкудійу числовихвиразах. Рівняння.Розв’язокрівняння. Нерівностейіззмінною. Розв’язкинерівностейіз змінною.
Геометричніфігури	
<i>орієнтується</i> на площині і в просторі, <i>рухається</i> за визначеним маршрутом; планує маршрут пересування [3 ГІО2.1]; <i>співвідносить</i>реальні об’єктиз моделямигеометричних фігур[3 МАО 4.5]; <i>називає</i>елементигеометричнихфігур[3МАО4.5]; <i>моделює</i>геометричніфігури[3МАО4.6]; <i>будує</i>прямокутник/квадрат[3МАО4.6]; <i>розрізняє</i> коло і круг, <i>позначає</i> на рисунку елементи кола і круга (центр, радіус, діаметр) [3 МАО 4.5]; <i>будує</i>задопомогоюциркуляколо[3МАО 4.6]	Геометричніфігурина площині і упросторі.
Математичнізадачіідослідження	

<i>розв'язує</i> прості і складені сюжетні задачі, задачі з геометричним змістом, компетентісно зорієнтовані задачі; [ЗМАО 3.1], [З МАО 2.3] <i>розв'язує</i> задачі на знаходження четвертого пропорційного, на подвійне зведення до одиниці, на спільну роботу [З МАО 1.2],[З МАО 2.3]; <i>складає</i> вираз до задачі з буквеними даними [ЗМАО 2.2], [ЗМАО 4.8]; <i>розв'язує</i> прості задачі на визначення тривалості події [З МАО 3.1], [З МАО 2.3]; <i>розуміє</i> сутність процесу і складає обернені задачі до даної задачі [З МАО 2.3]; <i>створює</i> допоміжну модель задачі різними способами [З МАО 2.1]; <i>обирає</i> числові дані, необхідні і достатні для відповіді на запитання задачі [З МАО 3.1]; <i>планує</i> розв'язування/розв'язання задачі [ЗМАО 2.2]; <i>створює</i> математичну модель задачі [ЗМАО 2.3]; <i>перевіряє</i> правильність розв'язку задачі: складає і розв'язує обернену задачу, <i>розв'язує</i> задачу іншим способом тощо [ЗМАО 3.2], [З МАО 3.4]; <i>складає</i> сюжетні задачі [ЗМАО 1.2];	Прості та складені сюжетні задачі. Типові задачі. Задачі геометричного змісту. Компетентісно зорієнтовані задачі. Задачі з буквеними даними. Задачі і дослідження на визначення тривалості події, часу початку та закінчення. Обернені задачі. Процес розв'язування задачі.
<i>виконує</i> елементарні дослідження математичних залежностей з допомогою вчителя; [ЗПРО 1.1–1.6]	Навчальні дослідження.
<i>використовує</i> досвід математичної діяльності під час виконання дослідницьких завдань міжпредметного характеру, роботи над навчальними проектами, у проблемних ситуаціях повсякденного життя [ЗПРО 1.1–1.6]	
Робота з даними	
<i>читає</i> нескладні таблиці, <i>зчитує</i> дані з графів, схем, діаграм [ЗМАО 2.1], [З ІФО 1.2]; <i>обирає</i> дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації [З МАО 2.3]; <i>вносить</i> дані до таблиць [ЗМАО 2.1]; <i>користується</i> даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач [З МАО 2.1], [З МАО 2.3], [З ІФО 1.2]	Виділення і впорядкування даних за певною ознакою.
Додаткові теми: Рациональні способи позатабличного множення і ділення. Ознаки подільності на 2 та 5. Ознака подільності на 10. Розв'язування рівнянь, в яких права частина або один з компонентів поданий числовим виразом. Розв'язування рівнянь, в яких один з компонентів поданий виразом зі змінною. Розв'язування нерівностей зі змінною. Складені задачі, що містять збільшення або зменшення числа на/у кілька одиниць, сформульовані у непрякій формі. Складені задачі з буквеними даними. Розв'язування складених сюжетних задач алгебраїчним методом. Нестандартні задачі. «Магічні фігури». Добудовує лінійні діаграми.	

Я досліджую світ

(інтегрований курс)

Природнича, громадянська та історична,
соціальна та здоров'язбережувальна освітні
галузі
3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<i>знає</i> , що спільного та чим відрізняється людина від інших живих істот (мислення, мова, праця, спілкування і взаємодія з іншими людьми) [3 ГЮ 2.2]; <i>розповідає</i> про частини тіла людини, їх значення; правила догляду за ними [3 ПРО 1.1], [3 ПРО 4.3]; <i>володіє</i> найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 4.5]	Людина – частина природи і суспільства. Організм людини. Частини тіла людини та їх функції. Турбота про здоров'я. Гігієнічні навички. Навички самообслуговування.
<i>називає</i> умови здорового способу життя (харчування, турбота про здоров'я, уникнення шкідливих звичок) [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 3.1], [3 СЗО 3.3]; <i>пояснює</i> , як змінюється людина упродовж життя, наводить приклади з власного досвіду [3 СЗО 3.2]; <i>пояснює</i> , як суспільні групи (сім'я, дитячий колектив, друзі) впливають на розвиток людини [3 СЗО 4.3], [3 СЗО 4.7]	Розвиток людини протягом життя: від малюка до дорослої людини. Здоровий спосіб життя, турбота про здоров'я.
<i>виявляє інтерес</i> до своєї зовнішності, <i>розповідає</i> про себе, свої захоплення; <i>прагне</i> до акуратності <i>розпізнає</i> риси характеру і дає їм оцінку [3 ГЮ 6.1]; <i>називає</i> риси характеру, які сприяють і ті, що заважають досягненню успіху в житті, спілкуванню з іншими [3 ГЮ 8.2]; <i>пояснює</i> , як досягнення мети залежить від наполегливості й старанності [3 ГЮ 7.2]	Зовнішність людини. Риси характеру, які сприяють досягненню успіху в житті, забезпечують дружні взаємини з іншими, повагу (чесність, працьовитість, щедрість, чемність, чуйність). Риси характеру, що заважають досягненню успіху, спілкуванню (лінощі, неухважність, байдужість, нетовариськість). Пізнання себе, своїх можливостей, здоров'я і безпечна поведінка.

володіє прийомами планування робочого часу, тренування уваги, пам'яті [3 СЗО 4.1]; підтримує порядок на робочому місці [3 СЗО 1.1]; виявляє пізнавальну активність на уроках [3 СЗО 4.1]; співпрацює і взаємодіє з іншими у різних ситуаціях (навчання, гра) [3 СЗО 2.3], [3 ГІО 8.1]	Навчання як складова життєвого успіху. Уміння вчитися. Планування робочого часу. Взаємодія та співпраця з іншими.
Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення). Тренування уваги, пам'яті (прийоми, алгоритми, вправи).	
Людина серед людей	
називає правила поведінки у сім'ї, школі, громаді [3 СЗО 2.3], [3 ГІО 8.1], [3 ГІО 8.2]; розуміє почуття відповідальності перед родиною [3 ГІО 6.2]; пояснює можливі ризики для життя і здоров'я вдома, у школі, на вулиці; вибирає безпечні місця для гри, прогулянки, вигул тварин тощо; [3 СЗО 2.3], [3 ГІО 8.1], [3 ГІО 8.2]	Сім'я. Склад сім'ї. Історія роду. Розподіл прав і обов'язків у сім'ї. Дозвілля у сім'ї. Родинні стосунки між поколіннями. Небезпечні ситуації в школі, вдома, на вулиці під час навчання, гри, дозвілля. Розпізнавання і реагування на застережливі знаки, сигнали (типу «Прохід заборонено», «Повітряна тривога», «Обережно: міни» тощо; поведінка під час виявлення незнайомих предметів. Турбота про тих, хто її потребує.
пропонує вирішення проблем школи, громади [3 СЗО 2.1], [3 ГІО 8.1]; співпрацює і взаємодіє з іншими у збереженні традицій школи [3 ГІО 7.1]; виявляє інтерес до пізнання і збереження традицій школи [3 ГІО 7.1]; розуміє переваги доброгоставлення до інших на прикладах вияву таких якостей: чесність, доброзичливість, подільчивість, працьовитість, ввічливість на противагу хитрощам, байдужості, жадібності, лінощам, безкультурності [3 СЗО 1.4]; вирішує конфлікти мирним шляхом [3 СЗО 4.4]; дотримується правил шкільного розпорядку; правил поведінки під час шкільних і громадських заходів [3 ГІО 2.3]	Школа. Правила шкільного розпорядку. Історія рідної школи. Збереження традицій. Ставлення до інших (товаришування, спільна гра, праця, навчання в групах, у класі. Моральні норми.
Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення). - Моделювання способів поведінки чужого ставлення до старших та інших членів сім'ї. - Моделювання способів вирішення конфліктних ситуацій (з опорою на літературні твори, ситуації реального життя) - Моделювання поведінки під час виявлення вибухонебезпечних предметів; оголошення повітряної тривоги.	

називає об'єкти громадського простору своєї місцевості [3 ГІО 2.1]; демонструє ставлення до приватної власності своєї та інших як до цінності [3 ГІО 2.2]; аргументує неприпустимість порушення приватного простору [3 ГІО 2.3]; бере участь в обговоренні правил поведінки у громадському транспорті, кінотеатрі, бібліотеці та ін., аргументує їх доцільність на прикладах [3 ГІО 2.3]	Приватний громадський простір. Правила поведінки у громадських місцях.
Практичні роботи • Обговорення правил поведінки, прийнятих у класі, школі, місцевій громаді. • Моделювання (інсценізація) поведінки у громадських місцях (з опорою на літературні твори, ситуації реального життя).	
Людина у суспільстві	
усвідомлює свою належність до українського суспільства; необхідність толерантних взаємин між людьми [3 ГІО 7.1]; має уявлення про державну символіку України; свою приналежність до України [3 ГІО 8.3]; ділиться з іншими інформацією про права кожної людини (правонавчання, медичну допомогу, відпочинок, захист від жорстокого поводження) [3 ГІО 6.2]; виявляє інтерес до пізнання минулого і сучасного України; участі у відзначенні пам'ятних подій, державних і народних свят [3 ГІО 3.1], [3 ГІО 3.2]; розпитує старших і збирає інформацію про свій	Людина – частина суспільства. Сім'я, дитячий колектив, друзі. Залежність людей один від одного. Взаємодопомога. Благодійність і волонтерство як вияв взаємодопомоги. Суспільство як єдність людських спільнот, їх різноманітність. Стосунки людей у суспільстві. Україна – незалежна держава. Символи держави: Герб, Прапор, Гімн, державна мова їх значення. Правила поведінки громадян. Пам'ятні події, державні і народні свята, їх історія.
край, про минуле, історію назв [3 ГІО 2.1]; володіє навичками поводження в урочистих ситуаціях, у пам'ятних місцях [3 СЗО 3.3]; розуміє сутність правопорушень як порушень прав інших людей [3 ГІО 6.2]; міркує на цьому, наводить приклади [3 ГІО 4.1]; обґрунтовує необхідність відповідати за свої вчинки; встановлює взаємозв'язки у соціальному житті (між вчинком і наслідком, порушенням правил і відповідальністю); передбачає наслідки своїх вчинків; [3 СЗО 1.4] розповідає про значення праці людей різних професій для країни [3 ГІО 4.2], [3 ГІО 3.3]; усвідомлює себе громадянином України; виявляє патріотичні почуття, шанобливе ставлення до символів держави, захисників і захисниць Вітчизни, традицій і звичаїв свого краю [3 ГІО 8.3]	Праця людей різних професій. Знання і уміння необхідні для опанування цих професій. Господарська діяльність людей свого краю. Славні українці. Правила поведінки у пам'ятних місцях, під час урочистих заходів. Правила людини. Взаємозв'язки між вчинком і наслідком. Правопорушення як порушення прав інших. Сучасні народні ремесла свого краю.

Практичний блок (спостереження, дослідження, управління).

- Створення альбому, портфоліо або облаштування тематичної виставки «Ми – громадяни України» (зображення символів, листівки, світлини).
- Розв’язання прогностичних задач «Щобуде, якщо...» (ситуації вибору поведінки в умовах небезпеки:
 - поведінка під час оголошення/відбою повітряної тривоги;
 - способи повідомлення про виявлені підозрілі предмети;
 - адекватне реагування на застережувальні написи)

Людина і світ

має уявлення про різноманітність народів у світі; наводить приклади звичаїв інших народів, світових досягнень; співробітництва країн; виявляє інтереси поваг у різних культурах [ЗГІО 7.1]

Земля – спільний дім для всіх людей.
Україна на карті світу.
Україна – європейська держава.
Різноманітність народів у світі.
Співробітництво країн у питаннях збереження безпечного життя, збереження природи, обміну культурою, товарами, запобігання стихіям та іншим викликам.
Винаходи людства.
Славетні українці, їхній внесок у світову науку, культуру, спорт

Практичний блок (спостереження, дослідження, управління).

Дослідження «Що в моєму домі вироблено в інших країнах», складання мапи маршруту цих товарів (на плакаті тощо).

Проект «Славетні українці». Накопичення даних про відомих українців із різних сфер життя (захист Вітчизни, порятунок людей в надзвичайних ситуаціях, мистецтво, спорт, наука) та їх представлення у різних формах (тексти, світлини, розповіді та ін.)

Природа

наводить приклади тіл і явищ природи [З ПРО 1.1], [З ПРО 1.5]; розрізняє і називає тіла неживої живої природи; тіла природи і ті, що створила людина [З ПРО 1.2]; складає перелік тіл неживої/живої природи на основі власних спостережень [З ПРО 2.1]; виявляє у природному оточенні тіла неживої живої природи, встановлює зв’язки між ними; описує явища природи, висловлює своє враження від них [З ПРО 1.5]; розповідає про явища природи, що вивчалися і/або які доводилось спостерігати [З ПРО 1.2]

Природа – частина навколишнього світу.
Поняття про тіла та явища природи.
Нежива і жива природа, зв’язки між ними.
Явища природи (листопад, туман, вітер, світанок, зміна пір року, відліт птахів тощо).

називає джерела інформації про природу [3 ПРО 2.1]; розрізняє і використовує обладнання для дослідження природи [3 ПРО 1.4]; співвідносить органи чуття/обладнання для вивчення природи з інформацією, отриманою з їх допомогою [3 ПРО 2.1]; пояснює необхідність вивчення природи [3 ПРО 3.3]; здійснює пошук та аналіз інформації про тіла/явища природи у різних джерелах (виданнях природничого змісту, інтернет-ресурсах тощо), в тому числі з використанням технічних приладів і пристроїв [3 ПРО 1.5]; визначає головне в інформації природничого змісту, висловлює враження щодо неї; презентує інформацію про природу у вигляді повідомлення, малюнку, схеми, презентації тощо [3 ПРО 2.2]; проводить спостереження тіл і явищ у найближчому природному оточенні за планом, фіксує результати, презентує їх [3 ПРО 1.4]; ставить і відповідає на запитання щодо дослідження тіла/явища природи [3 ПРО 1.2]; аналізує основні кроки дослідження, передбачені планом, пропонує власні ідеї [3 ПРО 1.3]; формулює припущення і перевіряє їх у ході дослідження за наданим або самостійно складеним планом [3 ПРО 1.2]; визначає самостійно або у групі, що необхідно для проведення дослідження (обладнання, інформація тощо) [3 ПРО 1.3]; виконує самостійно/у парі/у групі дослідження тіла/явища природи за планом/інструкцією (об'єкти дослідження обирає самостійно або надаються вчителем) [3 ПРО 1.5]; обговорює у парі/групі і презентує результати дослідження у різний спосіб (схеми, фото- чи відеозвіти, презентації, моделі та інші) [3 ПРО 1.4]; формулює з допомогою вчителя висновок за	Дослідження природи. Значення дослідження природи. Джерела інформації про природу. Способи представлення інформації про природу. Дослідження як джерело знань про природу. Спостереження, вимірювання, експеримент. Обладнання для вивчення природи. Основні кроки під час дослідження тіла/явища природи: визначення мети, планування і виконання дій за планом, формулювання висновку. Аналіз проведеного дослідження. Моделювання у вивченні природи.
результатами виконання дослідження; аналізує виконання дослідження, виявляє помилки, пропонує способи їх виправлення, називає чинники успіху [3 ПРО 1.5]; робить висновок: нові знання про природу можна отримати із різних джерел, зокрема у результаті проведення досліджень [3 ПРО 2.1]; виявляє емоційно-ціннісне ставлення до природи та її вивчення [3 ГІО 2.2]	

Практичний блок (спостереження, дослідження, управління)

- Ознайомлення з джерелами інформації про природу (паперові видання природничого змісту, географічні карти, колекції мінералів, гербарії, аудіо- і відеозаписи, Інтернет-ресурси та ін.)
- Проведення вимірювань (об'єкт вимірювання обирає учень або визначає вчитель)
- Управління у розумінні інструкцій щодо проведення дослідження тіла/явища природи
- Управління у складанні плану спостереження/експерименту.
- Спостереження тіла/явища природи (об'єкт спостереження обирає учень або визначає вчитель)
- Ведення «Щоденника спостережень за природою»
- Дослідження тіла/явища природи (об'єкт дослідження обирає учень або визначає вчитель)
- Вивчення природи за допомогою моделей (акваріум, глобус, тощо).

наводить приклад речовин [3 ПРО 1.1];
виявляє у своєму оточенні тіла неживої природи і класифікує їх за певними ознаками (формою, кольором, станом тощо) [3 ПРО 4.3];
досліджує глину, крейду, молоко, повітря або інші тіла неживої природи і робить висновок про їхні властивості (колір, стан, твердість, прозорість, текучість, плавучість, крихкість, сипкість та інші) [3 ПРО 1.4];
порівнює тіла неживої природи за зовнішніми ознаками/на основі досліджених властивостей [3 ПРО 1.5];
досліджує за інструкцією властивості речовин (води, заліза, цукру, кухонної солі, крохмалю) [3 ПРО 1.3];
застосовує знання про основні дії під час дослідження властивостей тіл і речовин [3 ПРО 1.6];

Нежива природа. Різноманітність тіл неживої природи. Властивості тіл неживої природи (на прикладі глини, крейди, молока, повітря).
Уявлення про речовини. Властивості і застосування речовин (на прикладі води, заліза, цукру, крохмалю, природного газу, кухонної солі).

Практичний блок (спостереження, дослідження, управління)

- Дослідження властивостей тіл неживої природи (за вибором учнів/вчителя).
- Дослідження властивостей речовин (за вибором учнів/вчителя)
- Дослідження розчинності у воді речовин, що використовуються у побуті (харчової солі, крохмалю, питної соди)

наводить приклади водойм, гірських порід, корисних копалин та їх використання [3 ПРО 1.1]; розпізнає і називає гірські породи (пісок, глину, вапняк, граніт), корисні копалини у колекціях;
кладає розповідь про поширення води на планеті, використання води людиною, значення повітря для рослин, тварин, людини [3 ПРО 1.5];

Вода у природі.
Різноманітність водойм. Тристані води.
Колообіг води у природі. Очищення води.
Властивості повітря.
Гірські породи, їхні властивості.

<i>пояснює</i> значення води у природі; зміни станів води; значення гірських порід і корисних копалин у добробуті людини [3 ПРО 3.3]; <i>пояснює</i> необхідність охорони водойм і догляду за ґрунтом [3 ПРО 3.4]; <i>описує</i> способи очищення води і <i>практикує</i> деякі з них (відстоювання, фільтрування) [3 ПРО 1.3]; <i>досліджує</i> у парі/у групі властивості повітря; властивості ґрунту, гірських порід, складає колекції [3 ПРО 4.3], [3 ГЮ 7.2]; <i>ділиться інформацією</i> з іншими щодо вживання достатньої кількості води щодоби, користі прогулянок на свіжому повітрі [3 ПРО 2.2]; <i>моделює</i> кругообіг води у природі; [3 ПРО 1.4] <i>застосовує</i> знання для ощадливого використання води у побуті; [3 ПРО 3.4] <i>виявляє шану</i> до традицій українського народу у ставленні до води, повітря, ґрунту [3 ГЮ 1.3]	Корисні копалини: види, використання і охорона. Ґрунт. Склад і утворення ґрунту. Догляд за ґрунтом. Значення води, повітря і ґрунту у природі і діяльності людини. Охорона води, повітря, ґрунтів.
Практичний блок (спостереження, дослідження, управління) • Способи очищення води. • Спостереження дослідів, які демонструють властивості повітря. • Ознайомлення з гірськими породами і корисними копалинами. • Порівняння властивостей гірських порід (за вибором учнів/учителя). • Дослідження складу і властивостей ґрунту.	
<i>має уявлення</i> про організми – тіла живої природи: рослини, тварини, гриби [3 ПРО 1.1]; <i>називає</i> ознаки рослин і тварин, органи рослин і тварин, умови, необхідні для життя різних організмів (рослин, тварин, людини); природні угруповання; заходи охорони рослин і тварин [3 ПРО 1.1]; <i>наводить приклади</i> рослин і тварин Червоної книги України, <i>пояснює</i> необхідність їх охорони [3 ПРО 2.1]; <i>розуміє</i> значення води, повітря, світла, тепла для організмів; <i>описує</i> поведінку тварин на основі власних спостережень та інформації, отриманої з додаткових джерел; [3 ПРО 1.4] [3 ПРО 1.5], [3 ПРО 1.6], [3 ПРО 2.1]	Жива природа. Організми – тіла живої природи. Рослини, тварини, гриби Середовища існування організмів. Органи рослин і тварин. Різноманітність рослин. Розмноження і розвиток рослин. Загальне уявлення про основні групи тварин: комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, звірі. Дихання, живлення, рух, розмноження тварин. Поведінка тварин.
<i>розпізнає і називає</i> рослини, тварин, гриби різних груп (по 2-3 представники) [3 ПРО 4.3]; <i>порівнює і класифікує</i> рослини, тварин за певними ознаками [3 ПРО 4.3]; <i>співвідносить</i> рослини і тварин (на зображеннях, у колекціях тощо) з умовами їх існування [3 ПРО 1.5]; <i>моделює</i> взаємозв'язки між рослинами і тваринами, організмами і навколишнім середовищем [3 ПРО 3.2]; <i>спостерігає та описує</i> розвиток рослин, які вирощено з різних частин рослини (насінина,	Умови, необхідні для життя рослин і тварин. Догляд за рослинами і тваринами. Гриби. Роль рослин, тварин, грибів, природних угруповань у природі й житті людини. Природні угруповання: ліс, лука, річка, море. Різноманітність організмів в угрупованнях, зв'язки між ними і з неживою природою. Охорона рослинного і тваринного

бульби, живця, пагона); поведінку тварин [3 ПРО 1.4]; <i>доглядає</i> зарослиною(-ами)/твариною(-ами) і ділиться своїм досвідом з іншими [3 ПРО 4.4]; <i>робить висновки</i> про зв'язки організмів між собою і з неживою природою, <i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до представників живої природи, <i>підкується</i> про них [3 ПРО 3.1], [3 ГІО 2.2]	світу. Червона книга України.
Практичний блок (спостереження, дослідження, управління) • Виявлення пристосування рослин до певних умов існування. • Виявлення пристосування тварин до способу життя. • Розмноження рослин частинами їхнього тіла. • Спостереження розвитку рослини, яку вирощено з різних частин рослини (насінини, бульби, живця, пагона) • Дослідження умов росту рослин. • Спостереження за поведінкою тварин. Моделювання зв'язків організмів між собою і з середовищем існування	
Людина і природа	
<i>наводить приклади</i> матеріалів та їх використання, технологій і винаходів людства, <i>аналізує</i> їх вплив на життя людини і природу [3 ПРО 3.3]; <i>дізнається</i> про різні джерела професії, пов'язані з діяльністю людини у природі [3 ПРО 2.1]; <i>обговорює</i> використання людиною енергії води і повітря [3 ПРО 3.4]; <i>характеризує</i> способи збереження й охорони природи на планеті [3 ПРО 3.4]; <i>висловлює і аргументує</i> свою позицію щодо зв'язків людини і природи [3 ПРО 3.2]; <i>ідентифікує</i> вивчені матеріали у виробках [3 ПРО 1.1]; <i>досліджує</i> властивості матеріалів [3 ПРО 1.4]; <i>долучається</i> до природоохоронних заходів і ділиться інформацією про них з іншими [3 ПРО 2.2], [3 ПРО 3.4]; <i>пропонує</i> способи повторного використання речей, економного використання води, електроенергії, зменшення витрат тепла в оселі [3 ПРО 4.4]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки у природі (у лісі, на воді тощо); <i>пояснює</i> наслідки ризикованої поведінки для себе й інших удівкллі [3 ПРО 3.2]; <i>оцінює</i> власну поведінку і поведінку інших людей у природі [3 ПРО 4.4]; <i>розуміє</i> цінність природи для життя людей, залежність якості життя людей від стану навколишнього середовища [3 ПРО 2.1], [3 ГІО 2.2];	Взаємозв'язки людини і природи. Людина – частина природи Роль природи у житті людини. Умови, необхідні для життя людини. Вплив людини на природу. Професії, пов'язані з діяльністю людини у природі. Властивості і використання матеріалів. Поняття про техніку і технології. Винаходи людства та їх вплив на життя діяльність людини. Правила поведінки у природі. Ощадливе використання ресурсів. Охорона природи.
Практичний блок (спостереження, дослідження, управління) • Ознайомлення з різноманітністю матеріалів у виробничих • Дослідження властивостей матеріалів (за вибором учнів/учителя) • Спостереження впливу діяльності людини на природу (на матеріалі своєї місцевості). • Складання пам'ятки щодо економного використання води і електроенергії у побуті. Повторне використання матеріалів і речей у побуті.	

- Правила безпечної поведінки у природному середовищі (моделювання та аналіз ситуацій перебування у природі).

